

«Περιπλάνηση στο χωρο-χρόνο»: Η διδασκαλία της ιστορίας μέσα από διαδραστικούς χάρτες»

Έλενα Γκίκα ¹, Δημήτρης Μαρκαντωνάτος ², Δημήτρης Κοκκώνης ³
Χαράλαμπος Α. Ζαρωτιάδης ⁴, Βασίλης Βασιλείου⁵

¹ Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Βαρβάκειο Πειραματικό Γυμνάσιο

mavrel@hol.gr

² Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΓΕ.Λ. Πεντέλης

dmark@sch.gr

³ Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Λύκειο Κολλεγίου Αθηνών

kokkonis@hol.gr

⁴ Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

zarotiades@gmail.com

⁵ Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ΓΕ.Λ Αγ. Τριάδας

Αργολίδας

billbas@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το λογισμικό «Περιπλάνηση στο χώρο – χρόνο» είναι ένας διαδραστικός χάρτης που αναπαριστά τον ιστορικό χώρο, όπου διαδραματίστηκαν βασικά γεγονότα της ελληνικής ιστορίας. Επιδιώκει να πετύχει τη λειτουργική σύνδεση χώρου – χρόνου και τη συσχέτιση της γεωφυσικής κατάστασης με τις μορφές της ιστορικής μεταβολής, αξιοποιώντας τις δυνατότητες ενός πολυδύναμου χάρτη και των ποικίλων εργαλείων του. Μέσω των συνοδευτικών δραστηριοτήτων δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίσουν τις έννοιες της εξέλιξης και της ιστορικής συνέχειας, να εντάξουν την ιστορική πληροφορία στο γεωγραφικό της χώρο, να οικοδομήσουν τη γνώση μέσα από τη σύνθεση και την οργάνωση των πληροφοριών και τέλος να παράγουν ιστορικά κείμενα. Προσφέρει ευελιξία στο χώρο και στο χρόνο μάθησης, καθώς ο μαθητής μπορεί να ακολουθήσει το δικό του ρυθμό μάθησης στο δικό του περιβάλλον και εκτός της παραδοσιακής σχολικής τάξης, επιτρέποντας την εξοικείωσή του με ηλεκτρονικά περιβάλλοντα μάθησης και την ανάπτυξη δεξιοτήτων χειρισμού εκπαιδευτικών λογισμικών, με την εξάσκηση στην «ανάγνωση» ψηφιακής πληροφορίας, ενταγμένης σε ιστορικούς χάρτες. Επιπλέον, μπορεί να οπτικοποιήσει ο ίδιος την ιστορική πληροφορία πηγών και να την εντάξει στο γεωγραφικό χώρο. Ενισχύει την εξερευνητική και ενεργητική μάθηση, αφού σύμφωνα με πολλές έρευνες, οι μαθητές συγκρατούν στη μνήμη τους το 90% αυτών που κάνουν, ενώ μόλις το 30% από

αυτά που βλέπουν και ακούνε (Asselin and Mooney, 1996). Επιτυγχάνει υψηλού επιπέδου εκπαιδευτικούς στόχους στην Ταξινόμια του Bloom, όπως είναι η σύνθεση και η αξιολόγηση, διευκολύνοντας τη μαθητοκεντρική προσέγγιση, αφού ο μαθητής έχει τον πρώτο λόγο στην επιλογή και υλοποίηση δραστηριοτήτων και εκπαιδευτικών σεναρίων, ενώ προωθεί τη συνεργατική μάθηση σε μικρές ομάδες μαθητών με τη διανομή ρόλων και την ανταλλαγή προτάσεων. Επιπλέον, επιτρέπει την εξυπηρέτηση διαφορετικών στυλ μάθησης και ανάπτυξη δεξιοτήτων πολλαπλής νοημοσύνης (π.χ. με τη χρήση χαρτών βελτιώνεται η «οπτικο-χωρική» (visual-spatial) ευφυΐα, ενώ με την χρήση των εργαλείων για τη δημιουργία εξατομικευμένων ιστορικών χαρτών, η σωματο-κιναισθητική (body-kinesthetic) (Gardner, 1983).

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ιστορία, χωροχρόνος, λογισμικό, θεωρίες μάθησης

1. Εισαγωγή

Η σύνδεση του γεωγραφικού χώρου με το ιστορικό γίνεσθαι έχει απασχολήσει επί μακρόν τους μελετητές της ιστορίας. Η ενασχόλησή τους και ο προβληματισμός που προέκυψε αποτυπώθηκε στην ορολογία που περιέγραφε τη σύνδεση ιστορίας-γεωγραφίας: *Γεωπολιτική, Ιστορική Γεωγραφία*. (Βέργος Κ.) Με τον τελευταίο όρο νοείται «η ανασύνθεση σε μια ορισμένη γεωγραφική στιγμή μιας γεωγραφικής κατάστασης που εξάλλου ίσως να διέφυγε την προσοχή των ανθρώπων εκείνης της εποχής. Είναι η ανασύνθεση του γεωγραφικού παρελθόντος. Περισσότερο από κάθε άλλη ιστορική στάση, απαιτεί λοιπόν έναν αυστηρό εντοπισμό των γεγονότων» (Encyclopedie de la Pleiades, 117)

Η διδακτική αξιοποίηση της *Ιστορικής Γεωγραφίας* παρουσιάζει με τα διδακτικά εργαλεία που ως τώρα είχαμε στη διάθεσή μας μια σειρά δυσκολιών:

- Οι ιστορικοί χάρτες συχνά παραβλέπουν γεωγραφικές πληροφορίες, οι οποίες όμως είναι απαραίτητες για την κατανόηση ενός ιστορικού γεγονότος.
- Ο εντοπισμός των τοπωνυμίων που αναφέρονται σε ένα ιστορικό κείμενο (ιστοριογραφικό ή σχολικό εγχειρίδιο) δεν είναι πάντα εφικτός με τα παρόντα βοηθήματα που παρέχονται από το σχολικό εγχειρίδιο ή τους σχολικούς ιστορικούς χάρτες-άτλαντες.
- Τα τοπογραφικά δεδομένα συνδέονται με χρονικές περιόδους. Ο εντοπισμός των τοπωνυμίων που δεν χρησιμοποιούνται πια και παράλληλα η σύνδεσή τους με την ιστορική γεωγραφία αλλά και με τη σημερινή ονομασία ενός τόπου σε πολλές περιπτώσεις είναι στόχοι ανέφικτοι, διότι δεν έχουμε στα σχολικά εγχειρίδια έναν τοπογραφικό κατάλογο που να διευκολύνει έναν εύκολο εντοπισμό των τόπων.
- Η καταγραφή των γεωγραφικών αποστάσεων των τόπων, παράμετρος που πολλές φορές βοηθά στην κατανόηση και ερμηνεία των γεγονότων, δεν είναι εφικτή με τους έντυπους ιστορικούς χάρτες.

- Η χάραξη των δρόμων, εμπορικών ή στρατιωτικών, αποτελεί επίσης ένα αντικείμενο μελέτης, που συχνά απουσιάζει από τους σχολικούς ιστορικούς χάρτες.
- Ο μαθητής παρατηρεί ιστορικούς χάρτες αλλά δεν έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει ο ίδιος έναν ιστορικό χάρτη με στοιχεία που ο ίδιος έχει επιλέξει (πολεμικά γεγονότα, εμπορικοί δρόμοι, ναοί, πανεπιστήμια κ.λπ.).

2. Χαρακτηριστικά του λογισμικού περιπλάνηση στο χώρο-χρόνο

Η ιστορία δεν «ξετυλίγεται» μόνο μέσα στο χρόνο αλλά και μέσα στο χώρο και «η χρησιμοποίηση του χάρτη είναι μια εξαιρετική προετοιμασία για να δούμε την ιστορία να γράφεται στο χώρο» (Encyclopedie de la Pleiades, 111). Υιοθετώντας την οπτική αυτή γωνία μελέτης αλλά και διδακτικής της ιστορίας, σχεδιάσαμε ένα εκπαιδευτικό λογισμικό, το οποίο αναπαριστά ιστορικά γεγονότα που εκτυλίσσονται σε μια γεωγραφική πραγματικότητα, η οποία αποτελεί και η ίδια ένα ιστορικό δεδομένο που μας βοηθά στην κατανόηση και την ερμηνεία του ιστορικού γίνεσθαι.

Το εκπαιδευτικό λογισμικό *Περιπλάνηση στο Χωρο-χρόνο* είναι ένας διαδραστικός χάρτης με γεωφυσικό υπόβαθρο, στον οποίο απεικονίζονται οι τόποι και τα τοπωνύμια, όπου διαδραματίστηκαν ιστορικά γεγονότα. Οι ιστορικές πληροφορίες προσαρμόζονται σ' ένα υπόβαθρο, στο οποίο αποτυπώνεται η μορφολογία του εδάφους και τα τοπωνύμια επιλεγμένων ιστορικών περιόδων. Παρουσιάζονται, λοιπόν, στον χρήστη ιστορικοί χάρτες, στους οποίους αναπαριστάται μία γεωγραφική περιοχή σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο και παράλληλα δίνεται η δυνατότητα εισαγωγής στοιχείων, έτσι ώστε ο χρήστης να δημιουργήσει έναν προσωπικό ιστορικό χάρτη επικεντρωμένο σ' ένα επιλεγμένο ιστορικό θέμα, για ν' αναπαραστήσει ένα ιστορικό φαινόμενο ή να εισαγάγει ιστορικές πληροφορίες σε τοπωνύμια μιας δεδομένης περιόδου.

Με τη μελέτη του χάρτη δίνεται η ευκαιρία να παρατηρηθεί όχι μόνο το έδαφος αλλά και η αστική γεωγραφία (πόλεις και τοπωνύμια), να κατανοηθεί η πορεία μιας πόλης στο πέρασμα του χρόνου συνδεδεμένη με ιστορικές συνθήκες (π.χ. χάραξη εμπορικών δρόμων, πόλεμοι, συνοριακές μεταβολές, πολιτιστικές επιδράσεις, θρησκεία, οικονομικές και τεχνολογικές μεταβολές, αποικισμοί και εποικισμοί). Μελετώντας την ιστορία στο χώρο «παραγωγής» της, ο μαθητής συνδέει το *πού* και το *πότε* με τα υπόλοιπα βασικά ιστορικά ερωτήματα, δηλαδή το *τι*, το *πώς* και, πιθανώς, το *γιατί*.

Στα πλαίσια των παραπάνω διδακτικών προσεγγίσεων δημιουργήθηκαν εργαλεία που επιτρέπουν τα εξής:

Πολλαπλές αναγνώσεις ιστορικών γεγονότων

- **Ανάγνωση μιας ιστορικής περιόδου.** Ο χρήστης επιλέγει από το παράθυρο «περιεχόμενα» τη χρονική περίοδο που επιθυμεί να μελετήσει.

Η επιλογή ιστορικής περιόδου τον οδηγεί σε υποενότητες στις οποίες εξετάζονται ζητήματα της επιλεγμένης ιστορικής περιόδου.

- **Σύνδεση ιστορικών γεγονότων με τον τόπο.** Κατά την ανάγνωση των κειμένων ο χρήστης μπορεί να εντοπίσει στο χάρτη και στη «μπάρα» του χρόνου τα τοπωνύμια που αναφέρονται στα κείμενα
- Σύνδεση **ιστορικών γεγονότων** με τον χρόνο. Κατά την ανάγνωση των κειμένων ο χρήστης μπορεί να επιλέξει να δει μια χρονολογία που αναφέρεται στα κείμενα και στη «γραμμή του χρόνου», όπου παρουσιάζονται τα ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν σε μια ευρύτερη χρονική περίοδο (αιώνας). Η αναφορά στη «γραμμή του χρόνου» συνδέει ένα ιστορικό γεγονός με άλλα που διαδραματίζονται την ίδια χρονική περίοδο.

Μελέτη- επεξεργασία χάρτη

- **Παρουσίαση έκτασης συνόρων κρατών και εξάπλωσης πληθυσμών σε επιλεγμένες χρονικές περιόδους.**
- **Πλοήγηση στον χάρτη.** Με τη χρήση των εργαλείων ο χρήστης μπορεί να κινηθεί στον χάρτη, να εστιάσει σε μια περιοχή ή να την παρατηρήσει από διαφορετικές αποστάσεις.
- **Εμφάνιση-απόκρυψη χαρτογραφικών πληροφοριών** (βουνά, ποτάμια, τοπωνύμια, σύνορα, εμπορικοί δρόμοι, ιστορικά γεγονότα κ.λπ.)
- **Μέτρηση αποστάσεων** μεταξύ σημείων (π.χ. πόλεις, βουνά) που επιλέγονται στο χάρτη
- **Αναζήτηση τοπωνυμίων** στο χάρτη με το εργαλείο «εξερευνητής»
- **Διαχείριση** (αποθήκευση, αντιγραφή, επικόλληση) επιλεγμένων σημείων του χάρτη
- **Διαμόρφωση ιστορικών χαρτών.** Τοποθέτηση ιστορικών πληροφοριών σε επιλεγμένα από το χρήστη σημεία του χάρτη.

3. Δραστηριότητες του λογισμικού περιπλάνηση στο χωρο- χρόνο

Σκοπός των δραστηριοτήτων είναι να αποτελέσει το λογισμικό για το χρήστη ένα μέσο έρευνας και ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων που αποτυπώνονται στον χάρτη. Ο χρήστης θα ερευνήσει μέσα από τα γεγονότα που θα μελετήσει ή που θα καταγράψει ο ίδιος με τα εργαλεία του λογισμικού και με τη βοήθεια των κειμένων και της μπάρας του χρόνου, σχέσεις ιστορικών φαινομένων που σε άλλη περίπτωση δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές. Δημιουργώντας ιστορικούς χάρτες με την εισαγωγή στοιχείων που βασίζονται σε προεπιλεγμένα κριτήρια μπορεί να οδηγηθεί σε συγκρίσεις και σε ανάδειξη σχέσεων. Έτσι, ξεκινώντας από τις παρατηρήσεις οι οποίες βασίζονται στο ερώτημα *πού και πότε* ανάγεται στα ερωτήματα: *Με ποιες προϋποθέσεις, με ποιο σκοπό και με ποια αποτελέσματα;*

Προτείνονται οι εξής δραστηριότητες:

I) Εντοπισμός πόλεων: «*Εντόπισε στο χάρτη και ανάρτησε σχετικό σημείωμα με τις πόλεις που βοήθησαν με ενισχύσεις τους Ίωνες*».

ii) Μετατροπή γεωφυσικού χάρτη σε ιστορικό με εισαγωγή πληροφοριών ιστορικού ενδιαφέροντος σε γεωγραφικά σημεία. Σύνδεση τόπου με ιστορικά γεγονότα: «Διάβασε την ενότητα “Προέλευση και εγκατάσταση των βαλκανικών λαών” και τοποθέτησε τους λαούς στο χάρτη. Όπου αναφέρεται σημείο προέλευσης και τελική εγκατάσταση σημείωσε την πορεία. Σημείωσε πάνω στο χάρτη την εποχή εμφάνισης ή και εγκατάστασής τους».

iii) Διαμόρφωση διαφορετικών ειδών ιστορικών χαρτών ανάλογα με τις πληροφορίες που εισάγονται: «Να σημειώσεις στο χάρτη με αντικείμενα τα πολεμικά γεγονότα του πρώτου χρόνου του πολέμου. Τα αντικείμενα να περιλαμβάνουν τη χρονολογία, τους σημαντικότερους αγωνιστές που συμμετείχαν σε κάθε μάχη και τη σημασία της κάθε μάχης για τον αγώνα. Μπορείς να αναζητήσεις και εικόνες που εικονογραφούν τη μάχη από τις διευθύνσεις στο διαδίκτυο που σου δίνονται» και «Διάβασε τα πολιτικά γεγονότα του Αγώνα και σημείωσε του τόπους όπου πραγματοποιούνται οι Εθνικές Συνελεύσεις. Συσχέτισε τους τόπους αυτούς με σημαντικά πολεμικά γεγονότα των πρώτων ετών της ελληνικής επανάστασης. Τι παρατηρείς;»

iv) Παρατήρηση γεωφυσικού τοπίου και αξιολόγησή του ως παράγοντα του ιστορικού γίνεσθαι: «Γιατί η επιλογή του πεδίου μάχης στις Θερμοπύλες και στη Σαλαμίνα παρουσιάζει ομοιότητες; Αναζητήστε στο χάρτη την απάντηση».

v) Εντοπισμός μνημείων σε ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές: «Ποια χαρακτηριστικά είχαν οι θολωτοί τάφοι; Ποιους θολωτούς τάφους γνωρίζετε; Σημείωσε στο χάρτη μέρη όπου έχουν ανασκαφεί θολωτοί τάφοι»

vi) Σχεδιασμός πορείας: «Να σχεδιάσεις με τη βοήθεια του λογισμικού στον χάρτη την πορεία των επιχειρήσεων/ συγκρούσεων: α/ του ελληνικού στρατού, β/ της Σερβίας, γ/ της Βουλγαρίας, δ/ της Τουρκίας και ε/ της Ρουμανίας κατά το Β΄ Βαλκανικό πόλεμο»

vii) Μέτρηση αποστάσεων «Σημείωσε την πορεία των σταυροφόρων στο χάρτη. Μέτρησε τις αποστάσεις που διένυσαν στη ξηρά και σύγκρινέ με την πορεία και τις αποστάσεις της Α΄ Σταυροφορίας. Ποιοι πιστεύεις ότι έφτασαν συντομότερα στους Αγίους Τόπους. Να δικαιολογήσεις την απάντησή σου, αφού λάβεις υπόψη τις αποστάσεις και τα γεγονότα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια της πορείας τους».

viii) Ομαδοποίηση ιστορικών γεγονότων (συλλογή), έτσι ώστε να μπορεί να μελετηθεί μια ευρύτερη χρονική περίοδος: «Αναζήτησε στην ενότητα Συγκρούσεις με τους Σλάβους, Βουλγάρους και Άραβες τις πολιορκίες της Κωνσταντινούπολης από αυτούς τους λαούς και φτιάξε μια συλλογή με θέμα τις πολιορκίες της Κωνσταντινούπολης τον 8ο, 9ο και 10ο αι. Στη συνέχεια να συντάξεις ένα κείμενο στο οποίο να αναφέρεις τις πολιορκίες, τους λόγους που έγιναν και την έκβασή τους».

ix) Σύγκριση συνοριακών μεταβολών ή σύνδεση ιστορικών γεγονότων με συνοριακές μεταβολές: «Με τη βοήθεια του διαδραστικού χάρτη ν’ απεικονίσεις

με διαφορετικό χρώμα τις περιοχές που ανήκαν μέχρι το 1912 στην Ελλάδα, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο, τη Βουλγαρία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία».

χ) Σύνθεση ιστορικού κειμένου τεκμηριωμένου με αναφορά σε ιστορικά γεγονότα ή όπως διαμορφώνεται ο χάρτης μετά από εισαγωγή στοιχείων του χρήστη: «Το πρώιμο βυζαντινό κράτος ήταν ασύγκριτα μεγαλύτερο από το Μέσο και το Ύστερο, όχι μόνο σε γεωγραφική έκταση και πολιτική δύναμη, αλλά επίσης και σε ό,τι αφορά τα πνευματικά του δημιουργήματα: ενσωμάτωσε το χριστιανισμό στην ελληνορωμαϊκή παράδοση, καθόρισε το χριστιανικό δόγμα και έθεσε τις βάσεις της χριστιανικής ζωής, δημιούργησε χριστιανική φιλολογία και τέχνη. Δύσκολα θα βρεθεί θεσμός ή ιδέα σε ολόκληρο το βυζαντινό οικοδόμημα που να μη γεννήθηκε στην πρώιμη περίοδο» (C. Mango, *Βυζάντιο, Η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, μτφ. Τσουγκαράκης, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1999, σ.16). Αναζήτησε γεγονότα στο χρονολόγιο και στο μάθημα της ενότητας 6. *ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (330-717)* που να τεκμηριώνουν την άποψη αυτή και αφού τα μελετήσεις να συνθέσεις ένα κείμενο στο οποίο να αποδεικνύεται ή να ανατρέπεται η άποψη αυτή με αναφορά σε ιστορικά γεγονότα».

χι) Σύνθεση χρονολογίου μιας συγκεκριμένης περιόδου από τους ίδιους τους μαθητές με σκοπό τη συγκρότηση ολοκληρωμένης αντίληψης της κατάστασης της υπό εξέταση περιόδου (πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική, πολιτιστική). Καλούνται οι μαθητές να συγκρίνουν τα οφέλη και τις επιπτώσεις του Α΄ Βαλκανικού πολέμου, για τις χώρες που έλαβαν μέρος, σχεδιάζοντας ένα διάγραμμα απεικόνισης της ακολουθίας των γεγονότων.

4. Παραδείγματα ενδεικτικών δραστηριοτήτων:

Παρουσίαση ενότητας από το λογισμικό λυκείου:

Θεματική ενότητα 10: Η συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους

Με την καθοδήγηση του καθηγητή σας:

1. Να επισημάνετε στον ηλεκτρονικό χάρτη τα σημεία στα οποία έλαβαν χώρας οι 4 Εθνοσυνελεύσεις και να εισαγάγετε σχετικό σχόλιο.
Βάσει της αφήγησης του σχολικού βιβλίου σας να «χαράξετε» στον Cruiser την πορεία του στόλου του Ιμπραήμ διά της νησιωτικής Ελλάδας στην Πελοπόννησο. Στα σημεία επιδρομών των Τουρκοαιγυπτίων να εισαγάγετε σχετική ηλεκτρονική σήμανση.
2. Με βάση το υλικό που σας δίνεται και την αφήγηση του σχολικού σας βιβλίου, να «δείξετε» στον Cruiser τη βόρεια συνοριακή γραμμή της Ελλάδας που αρχικά προτάθηκε με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1829, και εκείνη που τελικά ίσχυσε βάσει του Πρωτοκόλλου της 3^{ης} Φεβρουαρίου 1830.
3. Να ορίσετε με το σχετικό εργαλείο του Cruiser το γενικό περίγραμμα της ελληνικής επικράτειας κατά το 1830. Στη συνέχεια να δημιουργήσετε μια ομάδα αντικειμένων που να περιλαμβάνει τις κυριότερες πόλεις της επικράτειας αυτής. Τι παρατηρείτε σχετικά με την παρουσία αστικών κέντρων στον αρχικό κορμό του ελληνικού κράτους;

4. Να εστιάσετε με τον Cruiser στην περιοχή του Ναβαρίνου και να παρατηρήσετε τη μορφολογία της περιοχής στην οποία διαδραματίστηκε η φερώνυμη ναυμαχία.
5. Να επισημάνετε στον Cruiser τη θέση της ναυμαχίας του Ναβαρίνου και, λαμβάνοντας υπόψη τα σχεδιαγράμματα εποχής της ναυμαχίας, να τοποθετήσετε σημάνσεις με τις θέσεις των αντίπαλων στόλων.
6. Να εντοπίσετε στον Cruiser το Ναύπλιο και την Αθήνα, την αρχική και την οριστική πρωτεύουσα της χώρας. Να τοποθετήσετε κατατοπιστική σήμανση και να μετρήσετε με τον χάρακα την απόσταση ανάμεσα στις δύο πόλεις.
7. Να συμπληρώσετε τα ονόματα που λείπουν από την αριστερή στήλη των ακόλουθων πινάκων. Στη δεξιά στήλη να επισυνάψετε εικόνα του αντίστοιχου προσώπου (υπάρχει στο υλικό που σας δίνεται)

8.

Οι 3 ναύαρχοι	Εικόνες
1....	
2....	
3...	

Τα τακτικά μέλη της αντιβασιλείας	Εικόνες
1....	
2....	
3...	

Δικάστηκαν από δικαστήριο με μέλη τους Πολυζωΐδη και Τερτσέτη	Εικόνες
1...	
2...	

9. Να αναφερθείτε επιγραμματικά στο έργο της Ζετίας Καποδίστρια συμπληρώνοντας τον ακόλουθο πίνακα:

Τομέας	Έργο
Εξωτερική πολιτική	1. 2. 3.
Παιδεία	1. 2. 3.
Δικαιοσύνη	1. 2. 3.
Οργάνωση στρατού	1. 2.

	3.
Κοινωνική μέριμνα	1. 2. 3.
Διοίκηση	1. 2. 3.

ΣΥΝΟΨΗ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Το λογισμικό έχει παραχθεί από την εταιρεία ψηφιακών εφαρμογών TALENT A.E. σε δύο εκδόσεις (μία για το Γυμνάσιο και μία για το Λύκειο). Οι παραπάνω εκπαιδευτικοί αποτέλεσαν την ομάδα ανάπτυξης περιεχομένου του λογισμικού. Και οι δύο εκδόσεις του τελευταίου έχουν αγοραστεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο κατόπιν σχετικού διαγωνισμού και ήδη έχουν προωθηθεί στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στον ιστότοπο <http://www.talent.gr/chorochronos/> μπορεί κανείς να βρει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το λογισμικό και τις εφαρμογές του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Andriessen J.H.J. (2006), *Α' Παγκόσμιος Πόλεμος*, Εκδόσεις Καρακωτσόγλου, σσ. 12-15, 22-25 & 74-77.
2. Boyle David (2005), *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*, Εκδόσεις Καρακωτσόγλου
3. Bury J.B. & Meiggs R. (1981), *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος*, Εκδόσεις Καρδαμίτσα. 1981
4. Encyclopedie de la Pleiades (1989), Εκδόσεις MIET, Αθήνα
5. Grenville J.A.S. (2006), *A History of the World, From the 20th to the 21st century*, Routledge, , pp. 18-61, 89-150 & 220-305
6. Grun Bernard, (2005) *The Timetables of History, A Horizontal Linkage of People and Events*, 4th Edition, Touchstone, New York, pp. 394-524.
7. Higounet Charles (1989), *Η γεωιστορία*, στο Encyclopedie de la Pleiades, *Ιστορία και οι μέθοδοί της*, (δ. Charles Samaran) τομ. Α, μτφ. Ε. Στεφανάκη, MIET 1989, σσ.108-138.
8. Hobsbawm Eric (2003), *Η εποχή των άκρων, Ο Σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914-1991*, Ζ' έκδοση, Θεμέλιο
9. Howard Michael (2004), *Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος*, Εκδόσεις Επιλογή/ Θύραθεν-Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης
10. Linner S, *Ιστορία του βυζαντινού πολιτισμού*, εκδ. Γκοβόστης
11. Mattozi Ivo (2005), *Εκπαιδύοντας αναγνώστες ιστορίας*, Επ. Θ. Κάββουρα, μτφ. Π. Σκόνδρας, Μεταίχμιο
12. Mazower Mark (2001), *Σκοτεινή Ήπειρος, Ο Ευρωπαϊκός Εικοστός Αιώνας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2^η έκδοση, σσ. 54-63.
13. Μονιού Η. (2002), *Η διδακτική της ιστορίας*, μτφ Έδη Κάννερ, Μεταίχμιο, Αθήνα

14. Parker Alastair (2004), *Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος*, Εκδόσεις Επιλογή/ Ψύραθεν- Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, 2004, σσ.84-89.
15. Schar S et al (2000), *Using new learning technologies with multimedia*, *Multimedia*, IEEE 7, σσ. 40-51
16. Wilcken U (1976). *Αρχαία ελληνική ιστορία*, Εκδόσεις Παπαζήση
17. Willmott H. P (2004)., *World War I*, DK, 2003, pp. 9-27 & 292-307
18. Willmott H. P. et al, *World War II*, DK, pp, 92-97 & 238-241.
19. Βακαλούδη Α.Δ. (2003), *Διδάσκοντας και μαθαίνοντας με τις νέες τεχνολογίες – Θεωρία και πράξη*, Αθήνα: εκδ. Πατάκη
20. Βέργος Κ. (2004), *Γεωπολιτική των Εθνών και της Παγκοσμιοποίησης για μια Ιστορία της Γεωγραφίας και μία Γεωγραφία της Ιστορίας*, Εκδόσεις Παπαζήση, σσ.27-42.
21. Βουλή των Ελλήνων (2003), *Η Ελλάδα των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913*, Αθήνα, σσ.41-42, 73-74 & 81-93.
22. Γκίκα Ε., (2002) *Σχεδιασμός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (σεναρίων) για το μάθημα της Ιστορίας με τη χρήση εργαλείων των νέων τεχνολογιών : Μεθοδολογικές προσεγγίσεις, Νοητικά εργαλεία και πληροφοριακά μέσα. Παιδαγωγική αξιοποίηση της Σύγχρονης Τεχνολογίας για την Μετεξέλιξη της Εκπαιδευτικής Πρακτικής*, (Επιμ. Χρόνης Κυνηγός, Ε. Δημαράκη) Εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα
23. Ήφαιστος Παναγιώτης (1999), *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, 1999.
24. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τομ. ζ ,θ ,η εκδ. Εκδοτική Αθηνών
25. Κονδύλης Παναγιώτης (1997), *Θεωρία του πολέμου*, Εκδόσεις Θεμέλιο, 1988, σσ. 42-47.
26. Κουλουμπής Θεόδωρος (1995), *Διεθνείς Σχέσεις, Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Εκδόσεις Παπαζήση, σσ. 28-32.